

BIZTONSÁG ÉS HATÁRELLENŐRZÉSI TECHNOLÓGIÁK, FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

Bevezetés

Napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a biztonságra vonatkozó intézkedések, döntések meghozatala, olyan eszközök fejlesztése, alkalmazása, használata, melyek növelik biztonságérzetünket. A különböző technológiákat és eszközöket nemcsak közvetlen lakókörnyezetünkben, munkahelyünkön, szabadidős tevékenységeink során alkalmazzuk, hanem bizonyos eszközöket országunk, szövetségi rendszereinek biztonsága védelmében is rendszerbe állíthatunk.

A biztonság megteremtésének és fenntartásának egyre nagyobb szerepe van globalizálódó világunkban. A biztonság szerteágazó az állami és civil szféra minden szegmensét áthatja. A biztonság témaköréből jelen dolgozatunkban a határbiztonság kérdéskörével kívánunk vázlatosan foglalkozni.

Az Európai Unió (EU) 1993-as létrejötte óta fontos szerepet szán a tagországok külső határain a biztonság megteremtésének. A belső határokon megszüntetett ellenőrzések az EU országain belül biztosítják az állampolgárok szabad mozgását, ezzel egy időben azonban nőtt az állampolgárok biztonság iránti igénye és elvárása a külső határ ellenőrzésével szemben.

A határbiztonság összefüggései

A határbiztonság megteremtésének, hasonlóan más területekhez hasonlóan különböző szegmensei vannak. Ezek a rezsim szabályok kialakítása és betartása/betartatása. A személyi feltételrendszer megteremtése, a tárgyi feltételek hozzárendezése és a biztonsági háló működtetéséhez a különböző technológiák kialakítása.

Az Európai Uniónak, s azon belül Magyarországnak is meg kell erősítenie biztonságát, illetve az uniós és a harmadik országbeli állampolgárok utazásának egyszerűsítésére irányuló intézkedéseket kell meghoznia. Több kutatás is alátámasztotta, hogy hazánk folyamatos migrációs nyomás alatt van, az EU-ba vezető szárazföldi migrációs útvonalak metszéspontjában helyezkedik el.

Kiemelt veszélyforrásnak tekinthető többek között a terrorizmus, az illegális migráció és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözéssel összefüggő jogellenes cselekmények. Éppen ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni az államhatárokon rendszerbe állított biztonságtechnikai eszközöket sem, amelyeknek egyre magasabb szintű követelményeknek kell megfelelniük, hiszen egyre több olyan esemény történik a világ számos pontján, melyek egyre nagyobb mértékben veszélyeztetik az adott országban élő emberek személy- és vagyonbiztonságát.

A határellenőrzés során alkalmazott hagyományos módszerek már nem tudják maradéktalanul kielégíteni az újfajta igényeket, ezért szükség van egyrészt olyan új

eszközök, másrészt eljárások alkalmazására, melyek megfelelnek a mai kor követelményeinek. A határokon átható nemzetközi szervezett bűnözés elleni eredményes harc megköveteli, hogy fokozatosan kutassuk, vizsgáljuk és elemezzük a határellenőrzés biztonságát szolgáló tevékenységek, technikák és technológiák helyzetét.

Bűnmegelőzés

Megfelelő ellenlépéseket kell tenni a bűnözők elleni küzdelemben, akik a legmodernebb eszközökkel, módszerekkel tesznek kísérletet az államhatár illegális leküzdésére, a migránsok, a jövedéki termékek, a kábítószer és értékes tárgyak csempészésére.

A határellenőrzés elmúlt időszakban visszaszorult láncszeme a bűnmegelőzés, pedig proaktív alkalmazásával jelentős mértékben elősegítheti a jogellenes cselekmények visszaszorítását, az elkövetők tevékenységének befolyásolását.

A bűnözők elleni küzdelem a határrendészet területén a migrációs cselekmények miatt sajátosan valósul meg, a döntően külföldről magyar területre irányuló jogellenes cselekmények esetében a prevenciós intézkedések meghozatala nagyon nehéz. A migrációs bűncselekmények elkövetői az elmúlt két évtizedben a szervezett, nemzetközi bűnözés részévé váltak. Az elkövetők ennek megfelelően titokban, konspiratíván végzik tevékenységét. Ahhoz, hogy a határterületen eredményes legyen a bűnmegelőzés, elengedhetetlen a rendőrség, a polgárőrség és a helyi önkormányzatok közötti sikeres együttműködés, melynek keretében közösen kell fellépni a közrend, a közbiztonság megszilárdítása, a vagyonbiztonság eredményességének javítása, az államhatárral, határrenddel kapcsolatos bűncselekmények, szabálysértések és egyéb jogellenes cselekmények visszaszorítása érdekében úgy, hogy javuljon az adott településeken élő lakosság biztonságérzete és tovább erősödjön a rendőrség iránti bizalom. A határrendészetben prevenciós intézkedések lehetnek:

- az általános felvilágosító, tájékoztató munka;
- de mondatív járőr tevékenység;
- a bűncselekmények elkövetésében érintett területeken gyakoribb ellenőrzési tevékenység;
- a „zöld határon” és határátkelőhelyeken elhelyezett statikus hőkamera, mely egyben bűnüldözési célokat is szolgál;
- hőkamerás gépjárműnek álcázott gépjármű mozgatása a működési területen.

A bűnmegelőzés fontos eszköze továbbá a rendőri jelenlét erősítése a veszélyeztetett helyeken, veszélyes időszakokban, mely a rendőri létszám növelésével tehető még hatékonyabbá.⁸⁶⁸

Hőkamerák alkalmazása a határellenőrzésben

A személyi háttér biztosítása mellett egyre nagyobb szerepet játszanak a különböző eszközök a határellenőrzés biztonságának növelésében. A hőkamerával felszerelt gépjárművek megfelelő terepviszonyok és szakszerű alkalmazás esetén nagy terepszakaszok

⁸⁶⁸ Nyári Éva: Bűnüldözés és bűnmegelőzés Hadtudományi Szemle 2012. 1. szám 315-320. o. Forrás: http://hadtudomanyiszemle.uni-nke.hu/files/2012/nyari_eva_szerk_315_320.pdf (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

(8-10 km-es sávok) ellenőrzését teszik hatékonnyá. Rendszerben bevetve és elfogó járőr együttes alkalmazásával már a határ közelében biztosítható az embercsempészek és migránsok elfogása. Technikai eszközeivel a jogellenes cselekmény dokumentálható és további eljárásokban felhasználható.

A kézi hőkamera a járőrök technikai megerősítését szolgálja. Alkalmazható operatív akciók során is a célszemélyek megfigyelésére.

A telepített statikus hőkamerák nyílt területszakaszok folyamatos megfigyelését biztosítják, illetve a határátkelőhelyeken töltenek be fontos bűnmegelőzési és felderítési szerepet.

Azonosítás ujjlenyomat alapján

Az ellenőrzések végrehajtására egyre több olyan modern eszköz áll rendelkezésre, mint az ujjlenyomat azonosítók, az arc- és test hőterképét vizsgáló berendezések, melyekkel biztonságosan kiszűrhetők azok a személyek, akik valamilyen módon fenyegetik az állampolgárok biztonságát.

A biometrikus azonosítás módszereit a határellenőrzési tevékenységek végzése során lehet a leghatékonyabban alkalmazni, elsősorban az úti okmányok ellenőrzésekor. Az Európai Unió tagországaiban – legelőször Németországban 2007. november elsejétől – került bevezetésre az ún. e-útlevel, amely elektronikus adatként tartalmazza a tulajdonos két mutatóujjáról levett ujjlenyomatokat, melyeket az útlevelben elhelyezett számítógépes chip tárol. Az ilyen útleveleket lehetetlen hamisítani, a chip tartalmát csak az arra jogosultak tudják leolvasni, így segítségével megakadályozható, hogy tulajdonosához külsőre hasonlító személy használja az útlevelet. Magyarországon 2009. június végétől igényelhetők az ujjlenyomatos útlevelek, melyek bevezetésével érvényesülnek a biometrikus útlevelekkel szembeni európai uniós előírások az egységes formai és biztonsági követelmények terén.

A biometrikus útlevelek bevezetésének első állomása 2006 augusztusa volt, amikor kiadásra kerültek az első olyan útlevelek, melyekben a tulajdonos arcképét, mint elsődleges biometrikus azonosítót és személyes adatait egy apró chipen tárolták. 2009 júniusában az útlevelnek már tartalmaznia kellett a tulajdonos mutatóujjainak lenyomatát is, amellyel még biztonságosabbá tehető az útlevel használata.

Az ujjlenyomat azonosítása során két fő biometriát alkalmaznak: az első a minutia, mely az ujjnyomatok rajzolatában a különböző elágazásokat, rajzolat megszakadásokat, hurkokat, kereszteződéseket és hidakat jelenti, illetve a mintázatot, mely az ujjlenyomat tipikus mintázatait, s a következő típusokba sorolhatók: sima ív, sima hurok, dupla hurok, véletlenszerű, éles ív, csigavonal. E paraméterek teszik lehetővé a megbízható azonosítást. Léteznek olyan azonosítók, melyek megkülönböztetik az élő, illetve halott ujjat is.

Az ujjlenyomat egyedi és állandó, a rendelkezésre álló technika a személyek pontos azonosítására alkalmas levett ujjlenyomatuk képe alapján. 40-60 jellemző pont kerül rögzítésre, így az adatbázisban való keresés gyors és hatékony. A rendszer hátránya, hogy fizikai kontaktust igényel, melynek használata során gondot jelenthet egy apró sérülés, vagy kesztyű viselete. Előnye, hogy könnyen alkalmazható és integrálható, kisméretű és alacsony költségű.⁸⁶⁹

⁸⁶⁹ Nyári Éva: Gondolatok a határellenőrzési technológiák fejlesztésének lehetőségeiről. *Hadtudományi Szemle* 2011. 1. szám 50-53. o. Forrás: <http://hadtudomanyiszemle.uni-nke.hu/files/2009/4/Ny%C3%A1ri%20%C3%89va.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

További fejlesztési lehetőségek

Elvárás, hogy a jogkövető állampolgárok államhatáron történő áthaladását, a határ ellenőrzését folyamatosan korszerűsítsük. Szintén fontos elvárás, hogy időről-időre meghatározzuk a fejlesztés irányait, lehetőségeit.

A jövő határbiztonsága nagymértékben növelhető a mai kor technikai vívmányainak felhasználásával új eszközök és eljárások alkalmazásával és bevezetésével. A technika vívmányainak ilyen mértékű kihasználásával lényegesen enyhíthetők a jogos indokból belépő személyekre vonatkozó szigorú eljárások. Ezek az eszközök lehetnek:

- a jóhiszemű utazók határátlépésének könnyítése;
- a be- és kilépés időpontjának nyilvántartása és a tagországok körében az on-line hozzáférés feltételeinek megteremtése, valamint
- az elektronikus utazási engedély rendszer (ESTA¹) lehetséges bevezetésének vizsgálata.

Az ESTA rendszer alkalmazásakor az utasnak az interneten keresztül kell kérnie az utazás bizonyos kritériumok alapján történő engedélyezését. Az Európai Bizottság számára készített tanulmány az ESTA-val kapcsolatban megállapítja, hogy a rendszer nem lehet alternatívája a határregisztrációs rendszernek, mivel nem használható a tényleges határátlépések nyomon követésére. A határátlépések megkönnyítésében sem játszhat szerepet, mivel a fentebb említett biometrikus azonosítók alkalmazása célszerűtlenné tenné az elektronikus alkalmazásokra épülő rendszer használatát.

További fejlesztés a határregisztrációs rendszer (EES), mely elektronikus adatbázisban rögzíti a be- és kilépés idejét és helyét, valamint az engedélyezett rövid távú tartózkodás időtartamát, felváltva ezzel az útlevelek bélyegzésén alapuló jelenleg használatban lévő rendszert. A rögzített adatok a határellenőrzési és bevándorlási hatóságok rendelkezésére állnának. Abban az esetben, ha először nemzeti szinten rögzítenék a be- és kilépési adatokat, az szükségessé tenné ezen információk 27+ másik nemzeti rendszerbe történő átmásolását annak érdekében, hogy folyamatosan frissítsenek valamennyi megfelelő be- és kilépési adatot. A rendszer vagy kizárólag alfanumerikus adatokat rögzítene (pl.: név, állampolgárság, útlevelszám) vagy biometrikus azonosítókat is tartalmazhatna. Utóbbi rendszer előnye, hogy nagymértékben megkönnyítené, hogy a rendszer azonosítsa az okmányokkal nem rendelkező és nem vízumköteles személyeket. Emellett biztosítaná továbbá a be- és kilépési adatok pontosabb megfeleltetését annak révén, hogy a biometrikus azonosító által ábrázolt egyedi jellemző alapján az utazói múltat összekapcsolná egy konkrét személlyel.⁸⁷⁰

A regisztráltutas-program (RTP) a jövőben lehetővé tenné a harmadik ország állampolgárainak egyes gyakran utazó csoportjai (pl. üzletemberek, családtagok) számára, hogy – megfelelő előzetes átvilágítást követően – automatizált kapukon keresztül egyszerűsített határellenőrzés alkalmazásával lépjenek az EU területére.⁸⁷¹

⁸⁷⁰ Intelligens határellenőrzés – választási lehetőségek és a követendő út. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0680:FIN:HU:HTML> (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

⁸⁷¹ Intelligens határellenőrzés az Unióban: a Bizottság a belépés könnyebbé tételére és a biztonság fokozására törekszik. Forrás: http://ec.europa.eu/magyarország/press_room/press_releases/20111025_intelligenshatarellenorzes_hu.htm (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

A regisztrált utasok adatainak rögzítésére, tárolására szolgálhat az alfanumerikus és biometrikus adatok központi adatbázisban vagy az utazónak kiadott jelhordozó eszközön (token) történő tárolása. Utóbbi tárolási módszer használatakor fennáll annak veszélye, hogy a jelhordozó eszköz elveszik, eltűnik, eltulajdonítják, illetve a rajta tárolt adatokat lemásolják. Hátránya még, hogy bizonyos adatokat továbbra is adatbázisban kellene tárolni ahhoz, hogy az uniós szintű központi adatbázisban lehetőség legyen az alkalmazások és a jelhordozó eszköz általános igazgatására.

Mindkét rendszer maximálisan felhasználná a már meglévő rendszereket és eszközöket, mint például a Vízüminformációs Rendszer (VIS) alapján képező biometrikus adatok egyeztetésére szolgáló rendszert, valamint az e rendszerben használt ujjlenyomat-szkennereket is.

Összefoglalás

Ahhoz, hogy a fent röviden ismertetett fejlesztési lehetőségek közül melyik kerül bevezetésre még sok vizsgálat, tanulmány elkészítése szükséges. A fejlesztések addig nem kezdődhetnek meg, míg jogszabály nem határozza meg az alkalmazandó rendszerek célját, az alkalmazás körét, funkcióit, műszaki részleteit és a költségeket.

A legmegfelelőbb megoldás az lenne, ha a határregisztrációs rendszer és a regisztráltutas-rendszer együtt kerülne fejlesztésre és bevezetésre, hogy a határregisztrációs rendszerben átmeneti időszak után aktiválni lehessen a biometrikus adatokat, a regisztráltutas-programban pedig alkalmazásra kerüljön a jelhordozó eszköz és a központi adatbázis kombinációja. Mindkét rendszer esetében a biometrikus azonosítók közül az ujjlenyomat és az arc digitális képe kerülne rögzítésre.

A tanulmánykötet keretei csak néhány gondolatébresztő felvetésre adtak lehetőséget. A technológiai rendszer fejlesztési lehetőségei és eszközök bemutatása további részletes kifejtésre érdemes.

További felhasznált irodalom

1. Bajtai Csaba – Gubicza József – Kónya József: Az Európai Unió határpolitikája, a határbiztonság és az integrált határigazgatás fejlődésének alternatívái (Határrendészeti Tanulmányok 2009/1. különszám, Budapest 2009.)
2. Európai Közösségek Bizottsága: A bizottság közleménye az európai parlamentnek, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának, 2008.
Forrás: <http://eurlex.europa.eu/Notice.do?mode=db1&lang=hu&ihtmlang=hu&lng1=hu,fr&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=464862:cs&page=>
3. Ritecz György : A határrendészeti kihívások vonatkozásai az EU országait és Magyarországot érintően az elmúlt évtizedekben. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. Pécs, 2011.